

ΜΕΡΟΣ Β' «ΜΕ ΒΟΥΡΛΑ ΕΒΟΥΡΑΙΣΤΙΚΑ, ΚΑΛΑΘΙΑ ΕΣΚΑΡΦΙΣΤΙΚΑ»

Κεφάλαιο Πέμπτο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ- Λ.Τ. ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΤΡΟΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΤΥΡΟΒΟΛΙΩΝ

Εσκλουκιάσαν τα τυριά μαζί κι αδοτύρι

γιατί δε τα καλόσφιζα για μιας μιλιάς χατήρι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μια από τις πιο σημαντικές αρχέγονες τέχνες και σίγουρα από τις λίγες που αντιστάθηκαν στο ρεύμα της μηχανοκίνητης εργασίας που χαρακτηρίζει τον 20^ο και 21^ο αιώνα είναι η τέχνη της καλαθοπλεκτικής. Η καλαθοπλεκτική είναι η τέχνη της πλεκτικής καλαθιών με υλικά παρμένα από την πλούσια ελληνική φύση, όπως είναι τα καλάμια, τα βούρλα, οι λυγαριές, ο σχοίνος και μέχρι πρόσφατα κατείχε σημαντική θέση στην οικονομία διαφόρων περιοχών της χώρας μας. Με το υλικό αυτό στα χέρια τους και με αρωγό από τη μια ελάχιστη εργαλεία, όπως είναι ένα μαχαιράκι, ένα σουβλί, έναν κόπανο και από την άλλη τη γόνιμη φαντασία τους δημιούργησαν πολύ σημαντικά είδη καλαθιών, ορισμένα από τα οποία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως έργα τέχνης, όπως είναι για παράδειγμα τα τυροβόλια της Φολεγάνδρου.

Α. ΚΑΛΑΘΟΠΛΕΚΤΙΚΗ

Η καλαθοπλεκτική μαζί με την ψαθοπλεκτική αποτελούν ίσως παραδείγματα τεχνών που δεν υπέστησαν καμιά αλλαγή από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Στον ελλαδικό χώρο, τα πρώτα ευρήματα καλαθοπλεκτικής ήρθαν στο φως κατά την αρχαιότερη φάση της νεολιθικής περιόδου, δηλαδή γύρω στο 6.000 π.Χ.

Το τυροβόλι είναι ίσως το πιο χαρακτηριστικό είδος καλαθιού, που πλέκεται αποκλειστικά με βούρλα, αυτά τα μακριά φυτά, με τους κυλινδρικούς βλαστούς, που δεν έχουν κανένα φύλλο ή παρακλάδι από τη ρίζα ως την κορυφή τους και τα οποία απαντούν πολύ συχνά στις ακτές θαλασσών, ποταμών, λιμνών και ελών παντού στην Ελλάδα, είναι το τυροβόλι. Πλέκεται κυρίως στις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα και χρησιμοποιείται για το στράγγισμα του τυριού, γι' αυτό και έχει ιδιόμορφη τεχνική πλέξης, για να διευκολύνεται αυτό.

Στην Κρήτη με βούρλα και βέργες μυρτιάς ή αγριελιάς για τον ίδιο λόγο, για το πήξιμο του τυριού και συγκεκριμένα της γραβιέρας, έπλεκαν το *τουπί*, ένα

εξαιρετικά όμορφο και πρωτότυπο είδος καλαθιού. Την κατασκευή του είχε αναλάβει αποκλειστικά μια οικογένεια, οι Τουπαδάκηδες, από την Αργυρούπολη του Ρεθύμνου, που χρωστούν το επώνυμό τους αυτό καλάθι.

Στην αρχαία Ελλάδα το αντίστοιχο σκεύος μέσα στο οποίο τοποθετούσαν το φρέσκο τυρί για να πήξει ονομαζόταν τάλαρος. Σήμερα η λέξη *τάλαρος* μαρτυρείται στην Κύπρο και η λέξη *ταλαρία* ή *ταλαριά* στη Ρόδο και φυσικά δηλώνουν τα πλεκτά σκεύη μέσα στα οποία μπαίνει το φρέσκο τυρί για να ξεραθεί.

Στη Φολέγανδρο ασκείται από παλιά, σήμερα όμως σε περιορισμένη κλίμακα. Από τα στάχια του σταριού (τις «αράπες») έπλεκαν καπέλα (σκιάδια), ανδρικά και γυναικεία, καλαθάκια, πανεράκια για το ψωμί και γυναικείες τσάντες. Μερικά στάχια τα έβαφαν πράσινα ή κόκκινα και τα τοποθετούσαν αρμονικά σε διάφορα σημεία του χειροτεχνήματος. Από το

ξεδιάλεγμα των κατάλληλων σταχιών μέχρι το βάψιμο, το πλέξιμο και τη διάθεση των προϊόντων, όλα αυτά ήταν αποκλειστικό έργο των γυναικών. Από τα καλάμια έπλεκαν τα απαραίτητα για τις μεταφορές από και προς την Αθήνα καλάθια και από τα βούρλα τα καλαθάκια για το σουρώμα του φρέσκου τυριού, τα «τυροβόλια». Τα τελευταία συνεχίζουν να φτιάχνονται από έναν μόνο ηλικιωμένο, τον κύριο Μαρινάκη Πολύ. Ο κύριος Πολύς Μαρινάκης είναι από τους τελευταίους τεχνίτες στη Φολέγανδρο και αυτό τον λυπεί πολύ. Σήμερα πια δεν κατασκευάζει τυροβόλια γιατί του είναι δύσκολο το μάζεμα των βούρλων. Από ότι μας είπε, η τέχνη της καλαθοπλεκτικής δεν του απέφερε μεγάλο κέρδος. Για ανταμοιβή για κάθε καλαθάκι που έπλεκε, του πήγαιναν ένα χλωρό τυράκι. Σήμερα, ένα μεσαίο τυροβόλι τιμάται περίπου 10 €, αλλά και αυτός προτιμά να τα χαρίζει παρά να τα πουλάει!

B. ΤΥΡΟΒΟΛΙΑ

Η παράδοση στη Φολέγανδρο θέλει τα τυροβόλια να είναι «βρούλινα» και όχι πλαστικά. Τα βούρλα πρέπει να είναι κομμένα από πολύ χαμηλά με κλαδευτήρι ή να είναι βγαλμένα από τη ρίζα. Όταν κατασκευάζονται τα καλαθάκια δεν είναι απαραίτητο να είναι ξερά, βέβαια καλό είναι να είναι ξερά για να μην αλλοιωθεί το σχήμα του τυροβολιού, όταν αργότερα τα βούρλα ξεραθούν.

Επισκεφτήκαμε τον κύριο Πολύ Μαρινάκη, ο οποίος να σημειώσουμε ότι δεν ήθελε να τον αποκαλούμε κύριο γιατί δεν του αρέσει. Τον ρωτήσαμε, μας απάντησε.

Πώς μπορούμε να αναγνωρίσουμε αν μία βρουλιά είναι αρσενική ή θηλυκή;

Οι αρσενικές βρουλιές στο πάνω μέρος τους έχουν μύτη. Οι θηλυκίες βρουλιές στην κορυφή τους έχουν σπόρο.

Πόσα βρούλα χρειάζονται για ένα μέτριο, ένα μεγάλο και ένα μικρό τυροβόλι;

Για ένα μεγάλο χρειαζόμαστε 120 βρούλα, για ένα μέτριο 96 βρούλα και για ένα μικρό 48 βρούλα.

Πώς πρέπει να είναι τα βρούλα για να μπορούν να δουλευτούν;

Για να δουλευτούν τα βρούλα πρέπει να ξεραθούνε και να πάρουν το χρώμα του σταχιού.

Πώς μπορούμε να ξεχωρίσουμε σε ποια τυροβόλια μπαίνει η μυζήθρα και σε ποια η μανούρα;

Η μανούρα μπαίνει στα μεγάλα τυροβόλια και η μυζήθρα στα μικρά.

Πόσες ώρες χρειάζονται για να φτιάξετε ένα τυροβόλι;

Για ένα μέτριο τυροβόλι χρειάζονται περίπου 4 ώρες, αν όλα πάνε καλά.

Πόσα είδη τυροβολιών υπάρχουν;

Υπάρχουν 4 είδη τυροβολιών. Το ξεμανουριστήρι, το λενάκι, το μυζηθρικό, το μανουρικό.

Σε τι χρησιμεύει το κάθε τυροβόλι;

Το ξεμανουριστήρι χρησιμεύει για να βγάζουμε το τυρί από τι καζάνι, το λενάκι είναι ένα μικρό τυροβόλι που βάζουμε το απομάνουρο (ντριστή), το μυζηθρικό είναι το τυροβόλι που βάζουμε τη μυζήθρα, το μανουρικό είναι το τυροβόλι που βάζουμε τη μανούρα.

Με τον Πολύ Μαρινάκη και τη σύζυγό του Μαργαρίτα.

*Η κατασκευή του τυροβολιού
έχει αρχίσει...*

Στην αυλή του κυρ Πολύ!!!

